

Rétvári Bence államtitkár
Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium

***A lublini IV. Keresztény Szociális Hét című
rendezvényen elhangzó beszéde***

Európa ma az üres bölcsők kontinense.

A demográfiai folyamatok drámai alakulása az unió legtöbb tagállamát sújtja, de Közép-Kelet Európára sajnálatos módon még inkább jellemző ez a tendencia. Ahogy történelmi múltunkban is számos találkozási pont és közösség van, problémáink egy része is közös. Ezek közül pedig talán az egyik legégetőbb a népesedési kérdés és ezen keresztül a családok ügye.

Magyarországon az előző kormányok 8 esztendőös neoliberais politikájának következtében a gyermekvállalás a szegénység szinonimája lett, a családok helyzete radikálisan romlott. A család és a munka összeegyeztetésének nehézségei kimutatható anyagi nehézségeket okoztak a családoknak. 2010 első féléve folyamán a magyar családokban közel 10%-kal kevesebb gyermek vállalásáról döntöttek, azaz minden magyar családban átlagosan eggyel kevesebb gyermek született, mint amennyit eredetileg terveztek. 2010–2011 folyamán az élveszületések száma történelmi mélypontra, 90, illetve 88 ezerre esett vissza. Ebben a – minden túlzás nélkül – katasztrofális demográfiai helyzetben azonnali és hatékony cselekvésre volt szükség. Ezt felismerve a Kormány hivatalba lépését követően azonnal családbarát fordulatot hirdettünk meg.

Ez már a 2011 év első félévében zajló Európai Uniós elnökségünk alatt is megmutatkozott, hiszen az elnökségi programunk során nyilvánvalóvá tettük, országunk elkötelezett a gyermekvállalás támogatásával, a munka és a családi élet minél hatékonyabb összeegyeztetésével kapcsolatban. Egyébként szögezzük le: ez minden tagállam és az egész európai közösség elemi érdeke, hiszen az Unió demográfiai krízishelyzete, a csökkenő születésszám és az öregedő

társadalom számtalan komoly és előre nehezen modellezhető feszültség forrása lesz az előttünk álló évtizedekben.

A téma fontossága miatt nagy örömmel töltött el bennünket, hogy Magyarországtól a soros elnökséget 2011 júniusában átvevő Lengyelország támogatta törekvéseinket és napirenden tartotta a családok- és a gyermekvállalás ügyét. Talán ennek az összefogásnak is köszönhető, hogy reményeink szerint 2014, az ENSZ családok évének 20. évfordulója a család és a munka összeegyeztetésnek éve lesz az Európai Unióban.

Kormányzatunk alapvető célkitűzése volt, hogy megteremtse a feltételeit a munkán és a családokon alapuló gazdasági-társadalmi berendezkedésnek, ezért célunk továbbra is az, hogy egyidejűleg jelentősen nőjön a gyermekek és a munkahelyek száma, s az élet e két legfontosabb területe minél harmonikusabban létezhesse egymás mellett.

A 2011. év során az új alaptörvényben a legmagasabb szinten deklaráltuk, hogy a család a társadalom védendő és támogatandó alapegysége, a nemzet fennmaradásának alapja, melynek szerepe nélkülözhetetlen a jövő fenntartásában. „Valljuk, hogy együttélésünk legfontosabb keretei a család és a nemzet, összetartozásunk alapvető értékei a hűség, a hit és a szeretet.” – fogalmaztuk meg a Nemzeti hitvallásunkban. Fontos újítás, hogy védendő értéként jelent meg a házasság intézménye is: „Magyarország védi a házasság intézményét, mint férfi és nő között, önkéntes elhatározás alapján létrejött életközösséget”. Az alaptörvény támogatja a gyermekvállalást, kimondja, hogy a családok védelmét sarkalatos törvény szabályozza, és külön intézkedésekkel biztosítja a fiatalok és a szülők munkahelyi védelmét, valamint leszögezi, hogy „a közös szükségletek fedezéséhez való hozzájárulás mértékét a gyermeket nevelők esetében a gyermeknevelés kiadásainak figyelembevételével kell megállapítani.” Az életvédelem fontossága is kifejeződik abban az alaptörvényi rendelkezésben, amely szerint a magzati életet a fogantatástól kezdve védelem és támogatás illeti meg.

A 2012. január 1-től hatályba lépett sarkalatos törvény a családok védelméről olyan alapelveket rögzít, mint például azt, hogy a család az állam kialakulását megelőzően létrejött önálló közösség, amely Magyarország legfontosabb nemzeti erőforrása. A törvény kimondja, hogy harmonikusan működő családok nélkül nincs jól működő társadalom sem, valamint utal a generációk közötti kapcsolatok fontosságára is. Rögzíti, hogy a családok támogatása a szociális

rászorultság alapján működtetett ellátórendszerrel elkülönül és Magyarország mindenkor költségvetésének tervezésekor előresorolt tényező a családok támogatása. A törvény utal arra, hogy a családbarát szemlélet és közgondolkodás kialakítása és fenntartása, valamint a családi értékek tiszteletben tartása az állam, a társadalom és gazdasági élet szereplőinek, többek között a médiaszolgáltatóknak is kötelessége. A törvényben megfogalmazásra kerül a család, mint alapvető társadalmi egység definíciója (A család a természetes személyek érzelmi és gazdasági közösségét megvalósító olyan kapcsolatrendszer, amelynek alapja egy férfi és egy nő házassága vagy egyenesági rokon kapcsolat, vagy a családbafogadó gyámság), illetőleg a szülők, valamint a gyermek legfontosabb jogai és az őket terhelő kötelezettségek. A jogszabály rögzíti továbbá a gyermekes vagy várandós szülőket megillető munkajogi és egyéb kedvezmények alapvető szabályait annak érdekében, hogy a gyermekes családokra vonatkozó, jelenleg érvényes kedvezményrendszer tekintetében elejét vegye az esetleges későbbi hátrányos módosító törekvéseknek.

Az alaptörvénnyel és a sarkalatos törvénnyel együtt kimondhatjuk: visszatértünk azokhoz az alapértékekhez, amelyek nélkül emberi társadalom hosszú távon nem működhet és maradhat fenn. Visszatértünk a férfi és nő szeretetkapcsolatára alapuló házasság védelméhez, a magzat, mint fogantatásától védendő emberi lény elismeréséhez, a generációk közti kapcsolatok védelméhez.

Mindezzel – ahogy számítottunk is rá - számos támadást váltottunk ki Európában, azokból a liberális körökből, amelyek régtől fogva nem tartják fontosnak ezen értékeket. A nemi szerepeket elmosnák, a házasságot elavultnak tartják, és azonos értékűnek tekintik minden más együttélési formával, a család fogalmát pedig relativizálják. Miniszterelnökünk szavaival azonban, a mi álláspontunk sziklaszilárd, a mi megoldásunk és alkotmányos szabályunk nem irányul senki ellen, mi egy négyezer éves hagyományt védünk. Európában már régebben kialakult egy nagyon erős lobbí, amely igyekszik a kontinensünket a saját, szekuláris és családellenes látomásának hálójába keríteni, nem is sikertelenül, hiszen a 20. század utolsó harmadára először alakult ki Európában olyan rendszer, amely a rokonsági kapcsolatok fontosságát és a családot alá tudta volna aknázni, népességcsökkenést érve el. Ezzel szemben mi azt valljuk, hogy a család minden életképes társadalom elsőszámú erőforrása, és akármilyen is lesz az európai világ a válság után, az csak a családra épülhet.

A jogi keretek meghatározása mellett már 2010 nyarán megkezdtek a családokat érintő korábbi rendszerek korrekcióját.

2011. január 1-jétől ismét bevezettük a szocialisták által 2006-ban csaknem teljesen eltörölt gyermekek után járó családi adókedvezményt. Az egy- és kétgyermekesek újra jogosultak lettek a kedvezményre, gyermekenként akár havi 10 000 Ft-os összegben, a három- és többgyermekesek pedig a korábbi gyermekenkénti 4 000 Ft-os összeg több mint nyolcszorosát, 33 000 Ft-ot vonhatnak le a személyi jövedelemadójukból. Ezzel a nagycsaládosok többsége gyakorlatilag mentesül a személyi jövedelemadó megfizetése alól. Ennek köszönhetően évente több mint 1 millió gyermeket szülő részesülhet összesen 180 Md Ft családi kedvezményben.

2010 szeptemberétől a gyermek 3. életévének betöltéséig újból jár a gyermekgondozási segély (GYES). Ezzel eltöröltük a korábbi kormány 2009-es döntését, amely csak 2 éves korig tette volna lehetővé a GYES folyósítását. Ezzel az intézkedéssel biztosítani kívántuk a kisgyermekes szülők számára a választás lehetőségét, azaz alanyi jogon járó ellátást biztosítunk azon édesanyáknak is, akik gyermekük első 3 évében otthon szeretnének maradni.

További fontos intézkedés volt, hogy 2011. január 1-től bevezettük az örökbefogadói GYES-t. Ennek az intézkedésnek az eredményeképpen a 10 évnél fiatalabb gyermeket örökbefogadó szülők is részesülhetnek az ellátásban. Az örökbefogadások száma több ezerrel nőtt az elmúlt két évben, amelyhez nagyban hozzájárult az „Élet: ajándék! Fogadj el! Fogadj be!” címmel indított, az örökbefogadást népszerűsítő kampány is.

A minimálbér kormányváltás-kori összegének egyharmadával történt növelése hozzájárult több ehhez kötött ellátási forma, így a gyermekgondozási díj (GYED) maximális bruttó összegének emelkedéséhez.

A Kormány a munkaerőpiacon is érvényesítette a családbarát fordulatot.

2011. január 1-től bevezettük a kismamák rész munkaidős foglalkoztatása utáni járulékkedvezményt. Az intézkedés lényege, hogy amennyiben a munkáltató lehetővé teszi, hogy a gyermekgondozási szabadságról visszatérő gyermeket

anya a korábbi munkakörét egy másik, újonnan felvett munkavállalóval megosztva félállásban, vagyis heti 20-20 órában láthassa el job-sharingben, akkor mindkét dolgozó bruttó bére után a 27 százalékos társadalombiztosítási járulék helyett 3 éven át csak 20 százalékot kell fizetnie.

2012-től újra lehetőség van a kismamák után adókedvezményt igényelni. 2012. január 1-től egy évig teljes mentességet kap a kismamát foglalkoztató munkáltató a szociális hozzájárulási adó megfizetése alól. 2013. január 1-től pedig az adómentes időszak további 1 évvel, 2 évre meghosszabbodott. A harmadik évben is csak az adóteher mintegy felét kell megfizetni.

Fontosnak tartjuk, hogy az édesanyák mellett az édesapák is rész vállaljanak gyermekük gondozásában. Ezért született meg az a döntés mely szerint 2012. január 1-től a gyermek után járó pótszabadságot mindkét szülő – egymástól függetlenül – igénybe veheti. A gyermekenként járó évi 2 nap, de legfeljebb évi 7 nap pótszabadságot mindkét szülő igénybe veheti. Ez a lehetőség korábban csak a gyermek nevelésében nagyobb szerepet vállaló szülőnek járt. Továbbá a Munka Törvénykönyve szerint az apa gyermeke születése után 2 hónapon belül összesen 5 nap extra fizetett szabadságot vehet igénybe.

2012. július 1-től a családok védelméről szóló sarkalatos törvény az új Munka Törvénykönyvével összhangban a magánszférára is kiterjesztette azt – a közszférában 2010 óta már meglévő – lehetőséget, miszerint a munkáltató a gyermekes munkavállalót kérésére köteles rész munkaidőben alkalmazni gyermeke 3. életévének betöltéséig.

A családbarát foglalkoztatási lehetőségek népszerűsítése érdekében a munkáltatók számára „Családbarát munkahely” pályázatot indítottunk, s minden évben díjazzuk azon gazdasági és költségvetési szervezeteket, akik családbarát módon, a munkavállalók családi kötelezettségeit is figyelembe véve működnek és ennek érdekében intézkedéseket hoznak.

A munka és a család összeegyeztetése szempontjából fontos terület a gyermekek napközbeni ellátása. Az elmúlt két évben, tehát 2010-2012. között megvalósult és átadott új bölcsődei férőhelyek száma mintegy 1.500 volt, és 2013. december 31-éig várhatóan még 2.000 új férőhely átadására kerülhet sor.

2013. január elsejétől a költségvetési törvény értelmében a bölcsődében ellátott rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben, valamint 50%-os normatív étkezési térítési díj-kedvezményben részesülő gyermekek étkeztetéséhez biztosított állami hozzájárulás összege az előző évi, gyermekenkénti 68.000 forint több mint 30%-al, gyermekenként évi 102.000 forintra emelkedett. A nyári hónapokban pedig idén is – hasonlóan, mint a korábbi években – 2,4 milliárd forintot fordítunk arra, hogy a rászoruló gyermekek naponta legalább egyszer meleg ételt kaphassanak. 2013. január 1-jétől a bölcsődében ellátott fogyatékos gyermekek után az állami hozzájárulás 200%-a igényelhető.

A vállalt célunk eléréséhez, a gyermekvállalás ösztönzéséhez szükséges a lakhatás és az otthonteremtés biztosítása. Ennek érdekében a Kormány legelső intézkedése volt a nehéz helyzetbe került lakásvásárlásra felvett devizahittel rendelkező családok megsegítése a rögzített árfolyamon történő előrehozott visszafizetés, majd az árfolyamgát bevezetésével.

A gyermekes, vagy gyermekvállalásra készülő családok lakáshoz jutásának támogatására 2012-ben ismét elérhetővé tettük a korábbi kormányok által megszüntetett szociálpolitikai kedvezményt és a lakáshitelekhez nyújtott kamattámogatást. A Kormány döntése alapján az otthonteremtési kamattámogatás idén januártól még kedvezőbb feltételekkel igényelhető, a szociálpolitikai kedvezmény rendszerét pedig hamarosan tovább bővítjük.

A lakhatás biztonsága érdekében alakítottuk át a lakásfenntartási támogatás korábbi rendszerét. Míg a módosítást megelőzően átlagosan mintegy 240 ezer család kapott hozzájárulást a lakásfenntartási kiadásaihoz, addig ez a szám 2012-ben meghaladta a 400 ezret.

A magyar családok anyagi terheinek könnyítése érdekében 2013-ban a kormány úgy döntött, hogy a 10 százalékkal csökkenti a rezsit. Az elsődleges indok az volt, hogy a magyar kereseti viszonyokat figyelembe véve - amelyek jóval a nyugat-európaiak alatt vannak - elviselhetetlenek azok az energiaárak, amelyeket a külföldi tulajdonú energiaszolgáltatók diktálnak a magyar lakosságnak. A hivatalos statisztikák szerint egy magyar család az összjövedelmének egyharmadát költi a rezsiköltségek kifizetésére, és egy átlagos keresetű család teljes jövedelmét elviszi a megélhetés. Mivel nemzetközi összehasonlításban is fajlagosan Magyarországon a legmagasabb a rezsiköltség

Európában, ezért kezdeményeztük a szolgáltatóknál, hogy 10 százalékkal csökkentsék a rezsiköltségeket. A rezsicsökkentés második menetében, 2013 nyarától olcsóbb lesz a víz, a csatornahasználat és a szemétszállítás is.

A Kormány a családok támogatásának részeként gondolkodik a felnövekvő nemzedékek sorsáról is. Fontos számunkra, hogy a gyermekek, ha felnőnek, hasznos tagjai legyenek a társadalomnak, képesek legyenek arra, hogy gondoskodjanak magukról, gyermekeikről, szüleikről. Ezért a rendszeres iskolába járás elengedhetetlenül szükséges a gyermek jövőbeni munkaerőpiaci elhelyezkedéséhez. E cél érdekében kötöttük a családi pótlék folyósítását a rendszeres iskolába járáshoz. Ha a tanuló legalább 50 tanórát igazolatlanul mulaszt, akkor az ellátás folyósítása felfüggeszthető. Ennek eredményeképpen a 2009/2010-es tanévben az 50 órás hiányzások száma 28 920 volt, a 2011/2012-es tanévre e szám 22 660 főre, 22 %-kal csökkent.

A családbarát szemlélet érvényesülése megjelenik a közösségi közlekedés területén is, hiszen a gyermekgondozási ellátással rendelkező szülők kedvezményes bérletekkel, ún. kismamabérlettel utazhatnak.

Az új kormány 2010-ben nagy hangsúlyt fektetett arra, hogy a pályázatoknál is érvényesüljön a családbarát szemlélet, így például pályázatot írt ki a családi közösségi kezdeményezések és programok megerősítése vagy a családbarát közgondolkodás népszerűsítése érdekében. A legnagyobb siker azonban az Erzsébet program, melynek keretében több ezer hátrányos helyzetű gyermek és család nyári üdülését biztosítja a kormányzat.

Népesedési területen a negatív intézkedések hatása rögtön érzékelhető, a pozitív intézkedések beéréséhez viszont hosszú időnek, legalább 9 hónapnak kell eltelnie. Ennek ellenére, ha a negatív demográfiai trend átfordulása nem is, de legalább annak megállítása már érzékelhetővé vált Magyarországon. Az elmúlt időszak népesedési adatai visszaigazolják a családbarát fordulat sikerét, hiszen 2012-ben az élveszületések száma már 2,6%-kal nőtt, a házasságkötések száma második éve ugyancsak növekszik, miközben kevesebb a felbomlott házasságok száma is. 2010 óta összességében csökkent a halálozások, és közel 11 százalékkal a terhesség-megszakítások száma.

Mint hallhatták az elmúlt csaknem három évben számos feladatot megvalósítottunk, melyek eredménye már látható, tudható, érezhető, de még sok

feladat áll előttünk. A kormányzat továbbra is elkötelezett abban, hogy a családok kárára semmiféle megszorítást nem fog végrehajtani, még akkor sem, ha bizonyos körök ezt látnák a megfelelő válságkezelési módnak. Hisszük, hogy a munka-és értékalapú társadalom kialakulása a családok megerősödésén és a foglalkoztatás növelésén alapul, és ezen kiemelt kormányzati célokat következetesen követni fogjuk a jövőben is.